

ПРАВОВА КУЛЬТУРА АДВОКАТУРИ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРАВОЗАХИСТУ В ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Макаров І. М.

*аспірант кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

У межах вивчення такої базової юридичної дисципліни, як «Теорія держави і права», досліджуються, зокрема, фундаментальні категорії – «правова культура», «правосвідомість», «правове виховання». Усі ці категорії є основоположними у процесі формування особистості учасників кримінального процесу, зокрема особистості адвоката. Правова культура адвоката відіграє ключову роль у формуванні його професійної діяльності, оскільки саме вона визначає рівень правосвідомості, що відображає його правові знання, вміння та ставлення до існуючої правової реальності. Такий акцент на правовій культурі адвоката робить це питання особливо актуальним у сучасних умовах.

У літературі представлено значну кількість визначень поняття «правова культура». Важливо відмітити, що розробка поняття «правова культура» здійснювалася здебільшого з прикладних позицій, й на думку В. Риндюк, без урахування соціально-філософського аспекту проблеми [1, с. 12]. С.І. Максимов акцентувала увагу на проблемі правової культури посадових осіб [2, с. 7], тоді як Л.О. Макаренко підкреслював важливість правової культури адвоката [3, с. 91]. Розглядаючи поняття «правова культура» у ширшому аспекті, Атаманова Н.В. та Дяченко О.В. показали, що це система об'єктивованих і ідеальних елементів, пов'язаних із сферою дії права [4, с. 84].

Сучасна наукова література виокремлює декілька підходів до визначення поняття «правова культура», які умовно можна поділити на три підходи. Так, перший підхід трактує правову культуру як «об'єктивовані результати правової діяльності суспільства... а також відображення правових явищ у свідомості людей (правосвідомість)». Дослідники, включають до правової культури весь комплекс об'єктивованих і ідеальних елементів, пов'язаних із сферою дії права, враховуючи як позитивні, так і негативні аспекти [1; 5].

Другий підхід має аксіологічний характер, тут правову культуру трактують як комплекс цінностей, властивих певному історичному

періоду. Проте недосконалість цієї позиції полягає у відсутності чітких критеріїв для визначення цінностей [6, с. 49].

Третій підхід, відомий у науковій літературі як технологічний, визначає правову культуру як сукупність прийомів, процедур, норм, що історично змінюються та характеризують рівень правової діяльності, досягнутий суспільством. Основний акцент робиться не на тому, що саме виконується у правовій сфері, а на тому, як це виконується [3, с. 101].

Таким чином, можна зробити висновок, що правова культура – це комплексна система, яка охоплює як об'єктивовані результати правової діяльності суспільства, так і ідеальні елементи, що відображають правові явища у свідомості людей. Вона включає в себе цінності, норми, процедури та технології, які формуються у процесі правової діяльності, а також правосвідомість, суспільну думку та ціннісно-правову орієнтацію громадян. Правова культура виступає ключовим індикатором рівня розвитку правової системи суспільства і забезпечує баланс між інтересами громадянського суспільства, держави та окремої особи.

У професійній діяльності адвокатів нерідко проявляються певні деформації правової свідомості, які, зокрема, виражаються в перебільшенні ролі права в суспільному житті. Специфіка адвокатської роботи сприяє формуванню виправдовувальної схильності, оскільки основна її мета полягає у захисті та виправданні. Значний вплив на діяльність адвокатів мають існуючі традиції та етичні норми, прийняті в адвокатурі, а також особливості кожної конкретної адвокатської спільноти чи палати.

Професійна діяльність адвокатів характеризується певною свободою дій, яка зумовлена тим, що їхня робота не підлягає повному контролю та регламентуванню з боку державних інституцій. Така свобода дає змогу адвокатам діяти з більшою гнучкістю в межах правового поля. Водночас ключову роль у формуванні правових рішень і визначенні стратегії захисту відіграють моральні якості адвоката, які є важливим складником його професійної компетентності.

Якщо розглядати ідеологію як елемент правової свідомості адвоката, то вона значною мірою залежить від актуальної політики та позиції держави. Цей аспект характеризується більшою стабільністю порівняно з правовою психологією. Наприклад, адвокати, як правило, мають вищий рівень усвідомлення права, ніж представники інших професій. Професійна правова ідеологія адвоката відрізняється свободою та ліберальністю, що відображається в усій його діяльності.

Особливістю професійної діяльності адвокатів є менша формалізація та нормативність у вираженні їхніх думок щодо юридичних справ порівняно, наприклад, зі слідчими. Таким чином, ключовим завданням адвоката, який володіє належним рівнем правової свідомості, є не лише знання

конкретних норм права, але й розуміння їх принципів і сутності правового регулювання в кожній конкретній ситуації.

Дотримання принципів моральності та права дозволяє адвокатуві уникати стороннього впливу на свою діяльність, яка постійно перебуває під психологічним тиском представників правоохоронних органів. Адже адвокат бере участь у безпосередній оцінці доказів, спираючись на своє внутрішнє переконання та рівень правової свідомості.

Окремо варто зазначити, що у нормативно-правових актах немає прямої вказівки діяти в професійній діяльності, керуючись моральними принципами. Однак без дотримання цих принципів неможливо належним чином виконувати свої обов'язки. Професійна свідомість адвоката базується на можливостях моральних регуляторів у взаємодії з правом і знаходить своє відображення у відповідних кодексах і професійних стандартах.

Таким чином, правова культура адвокатури є багатовимірним феноменом, який охоплює не лише професійні знання та навички, але й морально-етичні принципи, правосвідомість і ідеологічні орієнтири адвокатів. Вона визначає якість правозахисної діяльності та забезпечує ефективну взаємодію між адвокатом, громадянським суспільством і державою. Особливості правової культури адвокатури сприяють формуванню довіри до адвокатської діяльності, оптимізації механізмів захисту прав людини та утвердженню верховенства права.

Література:

1. Риндюк В. Доктрина юридичної техніки: до питання розвитку. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми правової системи України»* : 13 грудня 2022 р. ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. 2022. С. 12–15.

2. Максимов С. І. Правова культура як інтегральна характеристика правової системи. *Правова система України: проблеми і тенденції розвитку* : матеріали наук.- практ. конф., 3 червня 2010 р, Харків редкол. : Ю. П. Битяк та ін. Х. : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядуванн. 2010. С. 7–9.

3. Макаренко Л. О. Теоретико-методологічні аспекти пізнання та формування правової культури : дис. ... докт.. юрид. наук. Київ, 2019. 201 с.

4. Атаманова Н. В., Дяченко О. В. Правова культура та її роль у формуванні правопорядку сучасної Української держави. *Нове українське право*. 2022. 1. С. 82–87. URL: <http://www.newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/201> (дата звернення 01.12.2024).

5. Николина К. В. Правове регулювання правоінтерпретаційної техніки: аналіз перспектив у сучасних умовах. *Альманах права*. 2023. 14. С. 285–290.

6. Ткаля О. В. Співвідношення та взаємозв'язок правової культури суспільства та правової культури особи. *VII Юридичні могилянські читання : Всеукр. наук.-практ. конф. : програма та тези / ЧНУ ім. Петра Могили*. 2022. С. 47–52.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-479-8-18>

ЮРИДИЧНА ЛОГІКА В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Мельник Ю. П.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри мистецтвознавства
та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Юридична логіка – наука, яка вивчає закони і принципи мислення, що лежать в основі правового аналізу та прийняття рішень. Сьогодні, вона поєднує елементи формальної логіки та специфічні методи, що використовуються в юридичних дисциплінах – допомагає зрозуміти, як судді, адвокати, слідчі, прокурори, правознавці та інші учасники правового процесу аргументують свої рішення, формують правові норми та здійснюють інтерпретацію законодавства.

Правова культура, у свою чергу, є сукупністю знань, цінностей, переконань і практик, які визначають ставлення громадян до права, а також їхні уявлення про правову систему. Юридична логіка є важливою складовою правової культури, адже вона визначає, як саме ми розуміємо й інтерпретуємо право, як реагуємо на юридичні норми і рішення. Юридична логіка формує здатність діяти в межах правових норм, оцінювати правові ситуації і застосовувати їх у реальному житті.

О. Юркевич в вказаному контексті зазначає, що логічна культура формується через різні функції логіки, серед яких можна виділити такі: пізнавальну, яка передбачає пояснення та прогнозування (тобто визначення умов, за яких можливо досягнути істини та наслідків неправильних міркувань); світоглядну, відповідно до якої пізнання і мислення змінюють ставлення людини до світу; методологічну, що охоплює теорії умовиводів і доказів, які служать методами отримання знань (наприклад, дедукція, індукція та інші); соціокультурну, яка полягає